

1. *Care e condiția femeii-scriitor în America zilelor noastre? Cum se publică, promovează și cum e receptată literatura femeilor în SUA/Canada?*

Cred că lucrurile sunt diferite în Canada față de State. În Canada, femeile scriitor că și scriitorii migranți sunt mult mai bine promovați și încurajați decât la vecinii de la sud de graniță datorită unei politici oficiale de recunoaștere a literaturii migrante sau a celei scrise de femei, o reflecție poate a politicii oficiale de integrare socială a minorităților de orice fel. După o sută de ani de literatură canadiană, lumea își dă seama cu stupoare că și ea ca și restul literaturii europene este în general o literatură masculină, albă, de sorginte iudeo-creștină. Ori în acest moment, Canada este orice altceva decât o țară de descendentă europeană albă și catolică. Este timpul că literatura să reflecte schimbările și să fie contemporană cu societatea în care trăim. Iar acest lucru bănuiesc că e valabil și în State. Din alt punct de vedere, literatura canadiană este mai puțin concurențială în sensul visului American de reușită și bestseller. Dar cred că tocmai din acest motiv este o literatură mai profundă, mai diversă, mai complexă. Cu mai multe povești venind din diferite colțuri ale lumii, o polifonie la nivel de subiecte, tradiții narrative, interese literare. Numărul mai mare de femei artiști din ultima vreme se alătură celor al autorilor de origine asiatică, arabă, trans, queer, autohtoni.

2. *Există o formulă a succesului, în termeni de stilistică, tematică, dar și de afiliere instituțională și acces la platforme de promovare (programe de rezidență, programe literare, edituri, reviste etc.)?*

Cred că în general literatură nord americană promovează povestea și personajul înaintea stilului. Rareori am văzut aici autori de succes vânduți pentru stil, ceea ce e mai mult cazul în Europa. Mă gândesc acum cu groază că autori ca Virginia Woolf sau James Joyce ar găsi cu greu un editor care să îi publice în zilele noastre. Sau poate că buna epocă a experimentelor literare a trecut și suntem prizonierii modelului Netflix. Din păcate ca editor și eu am ajuns să spun cu discreție autorilor să îmi dea să citesc povești interesante. Iar prin asta înțeleg în primul rând sinceritate. Forța unui autor vine în general din povești pe care le știe bine. Uneori este de ajuns să te inspire din propria viață sau istoria familială. În ceea ce privește promoția, totul începe cu cea făcută de editură. Puțini știu cât de importantă este misiunea unui bun PR și felul cum își face treaba, cum face curte presei, cum își menține legăturile, cum știe să prezinte un titlu în culori avantajoase. Cronicile de întâmpinare ajută campaniei de lansare a unui autor. Dar succesul adevărat ține de o alchimie extrem de complicată. Niciodată nu poți ști ce anume contribuie la explozia carierei unui autor. Este precum în formula clasică : omul potrivit la locul potrivit. Un anume curent, o răsturnare de idei, chiar un război fizic sau o schimbare de paradigmă culturală face ca un autor necunoscut să devină celebru peste noapte. Există evident programele de rezidență, festivalurile, bursele de creație, turneele care sunt bune dar care nu fac decât să contribuie la o reputație locală și temporară. Dacă o carte nu se vinde în primele trei luni și nu devine bestseller, este greu de crezut că va deveni după aceea. Dar asta numai dacă vorbim de succes în termeni monetari sau de vedetariat. Dacă vorbim de un succes pe termen lung cred că un mare rol îl are academia, departamentele de literatură, colocviile, conferințele, masteranzii și doctoranzii care pun în istoriile literare anumiți autori și de manieră solidă. Bursele de creație și turneele te ajută să trăiești, să bei un vin bun, să cunoști lume interesantă. Dar la nivel de perenitate trebuie să îți dorești că profesorii de facultate să te placă. Personal sunt mult mai sensibilă la ce spune un doctorand despre cărțile mele decât un critic de ziar. Deși aș vrea să fiu prietenă și cu criticul.

3. *Ce anume considerați că vă definește ca scriitoare (gen, stil, tematică etc.)? De unde vă extrageți inspirația?*

Sunt o scriitoare care a trecut prin multe teme și stiluri: realism, fantastic, istorie, anchete journalistice, documentare. Am început cu *Țară brânzei*, un roman realist despre satul românesc, iar ultimul se petrece în Marele nord, la Iqaluit, ca un docu-roman cu tentă istorică. Dar de departe sunt cea mai autentică când scriu despre ceea ce cunosc cel mai bine : viața mea, a familiei, tradițiile în care am crescut, Europa de est. Și nu spun asta în sens idilic. Când vorbesc de Europa de est nu este ca să îi proslăvesc valorile ci să pun pe tapet racilele, structura patriarhală, viciile istoriei. Iar ceea ce se întâmplă acum în Ucraina depășește cu mult ceea ce un autor ar putea imagina în termeni de orori într-o lume care se crede că a evoluat. Dacă e să mă iau după o prietenă bună, profesoară într-o facultate canadiană, păcatul meu este că am mers prea mult la școală și am studiat prea multă istorie. Erudiția este ceea ce mi se reproșează cel mai des în cărți. Cu vârsta tot ce am de făcut este să îmi controlez tendința gazetărească și să las un roman să fie o poveste simplă. Cum ar zice englezii, *Less is more*.

4. *Credeți în literatura angajată? Care sunt cauzele pentru care militați sau ați milita, inclusiv prin literatură?*

Cred că literatura cea mai angajată este cea care nu vrea să fie angajată. Când scrii o carte manifest ai cele mai mare șanse să scrii o broșură. O carte trebuie să se țină departe de tendințe moralizatoare, de dorința vădită de a deveni o frescă istorice. Nu cred în militantism voit, ci în cel involuntar. Una din cele mai fascinante cărți despre război după părerea mea este *Nimic nou pe frontul de vest*. Și cred că Erich Maria Remarque era departe de a vrea să facă o frescă a războiului ci doar să spună povestea unor destine mărginașe, în haosul și lipsa de eroism ce caracterizează în general orice război, din toate timpurile. Militantismul ține mai mult de ceea ce se face cu o carte, despre felul cum generațiile care urmează instrumentalizează literatura, și care depășește cu mult intențiile autorului. Felul cum citim azi Iliada și Odiseea e departe de ceea ce a vrut Homer să scrie. Dar evident, ca autor migrant din Europa de est, încărcătura istorică a romanelor mele este evidentă, și adesea substratul istoric sau geografic al poveștilor mele tinde să ocupe uneori primul loc, înaintea personajelor. Dacă am militat pentru ceva este pentru recunoașterea aceluia spațiu unde am crescut și m-am format până la 30 de ani. Dar am făcut-o de manieră involuntară, pur și simplu ca un decor al unor povești și personaje care m-au marcat.

5. *Abordați în cărțile dvs. teme românești?*

Cred că tot ce scriu e mai mult sau mai puțin românesc, chiar când am scris despre China, despre regina persă Sysigambris, despre răpirea Sabinelor, sau Marele nord. Pentru că un autor este victima sau moștenitorul modelului cultural în care s-a format, oricât ar vrea să se distanțeze de el. Ce mult aș fi vrut să aparțin unei culturi majore, să merg la alte școli decât cele pe care le-am frecventat în comunism, să citesc alte cărți decât cele citite din nevoie, și pentru că nu aveam altele. Dar ce să faci, sunt ceea ce sunt, și am decis să iau partea bună. În fond a veni dintr-o cultură mică îți dă poate o

anume mobilitate și plasticitate. Temele mele sunt cu precădere românești pentru că asta știu cel mai bine și cred în autenticitatea trăirii în literatură. Așa că chiar și personajele mele istorice au cerul gurii dat cu leuștean ca să zic așa. Irina, ultimul meu personaj din *O noapte de dragoste la Iqalut* care este o canadiancă get beget, continuă să fie moștenitoarea unei tradiții prin mama ei româncă. Probabil că e nevoie de câteva generații că să uiți orice urmă a limbii materne, să ștergi complet o identitate. Îmi aduc aminte că o actriță canadiană mi-a spus odată că bunica ei era româncă dar că murise când ea avea cinci ani și nu îți mai amintea bine de ea. Singurul cuvânt românesc pe care și-l aducea aminte însă foarte bine era Buni. Cred că tânăra aceea rămânea încă în felul ei româncă prin mâncărurile pe care le mâncase acasă la vremea aceea și chiar prin prezența acelei bătrâne care a murit lăsând-i moștenire un cuvânt, dar ce cuvânt.

6. *Considerați important să publicați, în original sau în traducere în limba română, și să participați la viața literară din România?*

Da, pentru mine este foarte important să revin în România, iar din fericire acest lucru a început să se realizeze în ultima vreme. De fapt în cazul meu este mai mult vorba de o revenire, căci înainte de a imigra eram deja un autor român, dacă se poate considera că trei cărți scrise în românește m-a plasat în acea literatură. Este cea ce mi-a spus unul din profesorii mei de la litere, mai în glumă mai în serios; Vrei nu vrei, iată-te autor român. Sper că întoarcerea mea să fie de fapt o regăsire cu cei care au citit *Țară brânzei*, *Eu*, *Luca* și *chinezul* și care eventual sunt interesați de ce am devenit după 22 de ani de aventură literară transatlantică.

7. *În ce limbă scrieți? Ce legatură ați păstrat cu limba română?*

De 22 de ani scriu în franceză și engleză. Dar în ultima vreme am început să mă traduc în românește și constat că limba mea literară, ca și cea pe care o vorbesc, este absolut intactă. Mai mult chiar, de când nu mai este supusă la alterările cotidiene, memoria mea lingvistică a revenit la o structura arhaică pe care o credeam pierdută. Când mă autotraduc constat cu surprindere că memoria mă duce în timpurile refulate ale copilăriei. Dacă de exemplu într-o frază am de ales între doi termeni, unul modern și unul arhaic, îl aleg fără ezitare pe cel folosit de bunica sau de mama mea, care nu aveau foarte multă carte. Traducerea este pentru mine ca un fel de întorcere la limba și lumea copilăriei, la dialectul primordial pe care l-am învățat când începeam să articulez primele cuvinte.

8. *Ce înseamnă pentru dvs. exilul și ce loc ocupă această temă în literatura pe care o scrieți? Cum gestionați problema dublei identități româno-americane și viața în/între două lumi?*

Exilul a fost pentru mine o experiență benefică în ciuda greutăților. Cred că în urma acestor 22 de ani petrecuți în Canada am devenit un individ dar și o autoare mai bună. Apreciez enorm șansa de a fi putut experimenta mult mai mult decât dacă aș fi rămas în România. Partea bună în exilul meu canadian a fost să pot merge din nou la școală, să pot scrie și publica ce vreau fără cenzură și autocenzură. Să deschid apoi o editură ca să mă pot aventura și mai departe pe tărîmul inovației, la alt nivel. Iar faptul de a avea o dublă identitate este că atunci când știi mai

multe meserii. Nu poate să îți strice. O dublă identitate este ca o dublă calificare. Depinde cum o folosești și cum faci ca cele două jumătăți să se ajute și să se sprijine una pe alta.

Interviu realizat de Daciana Branea

Orizonturi culturale italo-romane

http://www.orizonturiculturale.ro/ro_home.html